

РЕЦЕНЗИЯ

от доц. д-р Силвия Атанасова Петкова,
СУ „Св. Климент Охридски“, ФСлФ, Катедра по руски език,
за дисертационния труд на **Светослав Валентинов Арсениев**
на тема **„Преводни еквиваленти в метаезика на финансовата
отчетност на руски и български език“** за придобиване на
образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование
2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология,
научна специалност *Теория и практика на превода*

I. Оценка на представените изходни материали.

Предоставената на журито документация напълно съответства на изискванията на ЗРАСРБ и Вътрешния правилник на Югозападния университет „Неофит Рилски“ за неговото прилагане. Процедурата по обсъждане на дисертацията и насочването ѝ за публична защита е протекла съгласно установените правила.

II. Данни за докторанта.

Светослав Арсениев завършва специалност „Руска филология“ в СУ „Св. Климент Охридски“ през 1991 г. Той има дългогодишен опит като преподавател по руски език. Работил е като учител в столичното 133 СОУ „А.С. Пушкин“, а след това е назначен с конкурс в катедра „Чужди езици и приложна лингвистика“ към факултет „Международна икономика и политика“ на УНСС, където понастоящем е старши преподавател. Занимава се също така с устен и писмен превод от и на руски език. За повишаването на професионалната му компетентност допринасят двете допълнителни магистърски степени, които придобива във ВТУ „Св. св. Кирил и Методий“: „Транслатология с руски език“ (2012 г.) и „Българският език като втори език“ (2021 г.). През 2018 г. Светослав Арсениев е зачислен като задочен докторант по „Теория и практика на превода“ в ЮЗУ „Неофит Рилски“. Негов научен ръководител е доц. д-р Светла Томанова. Дисертационният труд е обсъден на заседание на катедра „Славистика“ към Филологическия факултет на ЮЗУ „Неофит

Рилски“ на 06.12.2022 г. и е предложен за откриване на процедура за официална защита. Значителна част от дисертацията е апробирана под формата на доклади, изнесени на научни конференции, както и на публикации в авторитетни издания (общо 5 статии в сборници, публикувани в България, Русия и Казахстан).

III. Характеристика на дисертационния труд.

Вследствие на интензивното развитие на международния икономическия обмен в условията на нарастваща глобализация преводът на термини от сферата на финансите все по-често привлича вниманието на лингвистите. В същото време въпросите, свързани със спецификата на превода на финансова документация, са твърде слабо разработени върху руско-български материал. Това определя актуалността на дисертационния труд, който е първото по рода си системно изследване в областта на превода на финансово-отчетни документи за двойката езици руски – български.

Дисертацията е с обем 243 страници, написана е на руски език и се състои от въведение, три глави, заключение, две приложения и библиография. Заслужава да се отбележи добре балансираната структура на изложението. Приветствам решението на докторанта да синтезира изводи след всяка глава, подпомагайки читателя да открие най-важните моменти в изследването. Текстът е монолитен в смислово отношение, стриктно следва нормите на научния стил и свидетелства за високото ниво на езикова компетентност на автора.

Обект на анализ са преводните еквиваленти на термините за финансова отчетност в руския и българския език. Целта на изследването е формулирана кратко и точно в увода. Тя се състои в установяване на понятийните съответствия и определяне на преводните еквиваленти на руските и българските термини за финансова отчетност. Произтичащите от тази цел задачи са конкретизирани като 8 логично свързани стъпки, които

дават ясна представа за хода на анализа. За решаването им е използвана комплексна методология, съчетаваща методите на изследване на текст, сравнителен анализ, компонентен анализ и количествен анализ. Намирам за много подходящ избора на източниците на езиковия материал – текстовете на годишните финансови отчети на компаниите Аерофлот (за 2018 г.) и България Ер (за 2018 г.), които имат идентичен предмет на дейност. Това осигурява необходимата обща семантична основа за установяване на еквивалентни отношения между финансовите термини в двата езика.

Първа глава е посветена на теоретичните въпроси, свързани с централното за дисертационното изследване понятие *преводна еквивалентност*. С. Арсениев с лекота борави с терминологичния апарат на транслатологията, акцентирайки върху спорните въпроси при определянето на преводните еквиваленти. Като непосредствено свързан с тях е обсъден проблемът за дефиниране на единицата на превода. Авторът констатира, че употребата на термините реализира функционално-комуникативната и информативната насоченост на текстовете на годишните финансови отчети (ГФО). Изцяло подкрепям неговата позиция, че именно термините са онези ключови компоненти от семантиката на текстовете на ГФО, които по силата на своята моносемантичност и независимост от контекста трябва да намират еквиваленти в преводния текст. С други думи, еквивалентността при превода на използваните в текста термини е фундаментът, на който се гради еквивалентността на превода в неговата цялост. Интересен е разделът, представящ нова интерпретация на понятието еквивалентност на превода в контекста на развитието на информационните и комуникационните технологии. В специален раздел докторантът разглежда и въпроса за метаезика на финансовата отчетност, като предлага свое определение на това понятие.

Във втора глава предмет на дискусия са жанрово-стилистичните особености на тестовете на финансовите отчети, както и формално-семантичното ниво на съпоставка на термините в тях. След като прави кратък исторически преглед на формирането и развитието на финансовата терминология в България и Русия, авторът насочва вниманието си към съвременността. Напълно закономерно той стига до извода, че широкото използване на термините на финансовата отчетност (редица от които повтарящи се многократно) е жанрова особеност на анализирания тип текстове, осигуряваща прозрачност на съдържанието им. С. Арсениев е съумял ясно и изчерпателно да представи формално-семантичните характеристики на моноксемните и съставни термини, използвани в текстовете на ГФО в двата езика. Съпоставителният анализ на еднословните термини показва, че те са близки по произход, като най-висока степен на сходство на вътрешната форма се установява при термините-интернационализми в двата езика. Подробно са разгледани двукомпонентните термини, образувани по моделите: съществително / съществително, прилагателно / съществително и причастие / съществително. Обработката на езиковите данни сочи, че немалък дял заемат и трикомпонентните термини. Те също са разпределени по структурни модели и са подложени на обстоен анализ.

В трета глава с вещина са анализирани преводните еквиваленти на термините на финансовата отчетност в текстовете на ГФО на двете авиокомпаниии. Особено ценен е предложеният от автора алгоритъм за определяне на еквивалентите чрез използване на разнообразни източници, сред които важна роля имат Международните стандарти за финансова отчетност (МСФО). Тук откриваме стойностни коментари, насочени към предотвратяване на грешки при превода на термините за финансова отчетност с оглед на данните от МСФО. С цел избягване на буквализъм при превода С. Арсениев обръща внимание на различията в компонентите

на сложни термини като р. *краткосрочные / долгосрочные обязательства* – б. *краткосрочни / дългосрочни пасиви*. Познавайки се на МСФО, той убедително доказва, че използването на преводния вариант *задължение* като еквивалент на компонента *обязателство* в дадения контекст не съответства на означаваното понятие и би било неправилно (стр. 126). Впечатляваща е компетентността, с която авторът формулира своите конкретни препоръки за оптимизация на работата на преводачите на финансово-отчетна документация.

В заключението са систематизирани изводите от осъщественото изследване, като са посочени и точни количествени данни. Сполучливо е реализирана идеята резултатите от анализа на езиковия материал да се представят във вид на приложения. Двуетичните речници на финансовите термини, които авторът е съставил въз основа на изследваните текстове, включват над 730 терминологични единици и могат да бъдат изключително полезни като справочник при превод и комуникация в сферата на финансовата отчетност.

От списъка на използваната литература проличава добрата библиографска осведоменост на докторанта, който е взел под внимание най-важните научни постижения, свързани с разработваната проблематика (общо 154 заглавия на руски, български, английски, немски, френски и словашки език).

Авторефератът отразява в достатъчна пълнота съдържанието на дисертационния труд.

IV. Основни приноси на дисертационното изследване.

Приемам изцяло формулираните от докторанта приноси, като бих искала изтъкна някои основни моменти в тях.

Едно от главните достойнства на изследването е приложеният новаторски понятийно-ориентиран подход за определяне на преводните

съответствия на изходните терминологични единици на базата на текстове със сходно предназначение и съдържание.

Дисертационният труд може да послужи като солидна теоретична основа за бъдещи изследвания върху спецификата на междуезиковата еквивалентност при превода на финансови документи.

Разграничаването на термини, които имат еквивалент в текста на другия език, и на такива, чийто еквивалент там липсва, допринася за разкриването на влиянието на екстралингвистичните фактори върху развитието на съпоставяните терминосистеми.

Резултатите от изследването имат висока степен на приложимост. Те могат да бъдат използвани не само за целите на превода, но и в академичната подготовка на студентите за работа в многоезична среда, както и за разширяване на знанията на специалистите, които вече работят в сферата на международните икономически отношения.

V. Критични бележки и препоръки.

Имам известни резерви относно широкото разбиране на термина *метаезик*, представено в първа глава. Според мен по-подходяща би била споменатата в текста на дисертацията номинация *език за специални цели*. Във връзка с това бих искала да задам следния въпрос: как понятието *метаезик на финансовата отчетност* се съотнася с езика-обект, какъвто според гледната точка на докторанта (изложена на стр. 57) е езикът на икономиката?

В хода на анализа (стр. 112) в текстовете на ГФО е установено наличието на двукомпонентни термини във вид на безпредложни или предложни конструкции с участието на абривиатури. Макар че процентният дял на този тип термини не е голям, те са характерни за разглеждания жанр текстове и считам, че докторантът би следвало да ги коментира по-обстойно. Добре би било съставните термини с компонент абривиатура да бъдат включени и в речниците в приложенията.

Тези бележки не нарушават цялостното положително впечатление от дисертацията. Препоръчвам тя да бъде публикувана като монография, тъй като съм убедена, че постиженията на Светослав Арсениев в проучването на превода на финансова терминология трябва да станат достояние на по-широк кръг специалисти.

VI. Заключение.

Докторантът е разработил оригинален изследователски подход към езиковия материал и е стигнал до значими наблюдения и обобщения. Резултатите от дисертационното изследване представляват несъмнен принос към развитието на транслатологичните изследвания и имат висока теоретична и приложна стойност. Заявявам своята положителна оценка за представения дисертационен труд и предлагам на уважаемите членове на научното жури да вземат решение за присъждане на **Светослав Валентинов Арсениев** на образователната и научна степен „доктор“ по **2.1. Филология (Теория и практика на превода).**

29.01.2023

Член на научното жури:

София

/доц. д-р Силвия Петкова/